

2067

LATVIJĀS VALSTS ARHĪVS

Sabiedriskais darbinieks

Alfrēds Valdmanis.

(11.09.1908. - 10.08.1970.)

Fonds Nr 2067

Vēsturiskā izziņa

Vēsturiskā izziņa

I

Zvērināts advokāts Rīgā, latviešu sabiedriskais darbinieks Alfrēds Valdmanis piedzima Ziemupes Pārvārtos tautskolotāja Anša Valdmaņa un sabiedriskās darbinieces, Rīgas Latviešu biedrības dāmu komitejas prezidija locekles Lavīzes Valdmanes, dzimušas Šleseres, ģimenē 1908.gada 11.septembrī.¹ Skolas gaitas Alfrēds sāka Liepājas latviešu labdarības biedrības ģimnāzijā. Vēlāk sekoja mācības Liepājas vidusskolā un Latvijas Universitātes Tiesību nodaļā.²

Darba dzīve A.Valdmanim sākās ar jaunākā tiesu amatu kandidāta vietu Liepājas apgabaltiesā, kur Valdmanis strādāja no 1931.-1932.gadam. No 1932.-1934.gadam A.Valdmanis bija Finanšu ministrijas Valsts saimniecības departamenta juriskonsulta palīgs, tad 1934.gadā septiņus mēnešus bija ministrijas Valsts saimniecības departamenta juriskonsults, no 1934.-1936.gadam- vecākais juriskonsults un Finanšu ministrijas Valsts saimniecības departamenta un Finanšu ministrijas Tirdzniecības un rūpniecības departamenta apvienotās juriskonsultācijas vadītājs,³ bet no 1936.-1938.gadam- jau visas Finanšu ministrijas vecākais juriskonsults, kā arī Finanšu ministrijas centrālās juriskonsultācijas vadītājs, kuras dibināšanā bija arī viņa nopelni. 29 gadu vecumā A.Valdmanim tika uzticēta Finanšu ministrija, kuru viņš vadīja no 1938.gada 16.jūnija līdz 1939.gada 25.oktobrim.⁴ Viņam finanšu ministra amatā esot, ārējās tirdzniecības aktivizēšanai tika nodibināts ārējās tirdzniecības departaments, saimnieciskās racionalizācijas institūts, racionalizācijas fonds un zemes bagātību pētīšanas institūts, kā arī izdevīgi izpirkts sērskociņu monopola Svenska Tändsticks A/B piešķirtais aizņēmums.⁵ 1939.gada Ziemassvētkos A.Valdmanis kļuva par Valsts elektrības uzņēmuma "Ķegums" galveno direktoru un vadīja uzņēmumu līdz pat 1940.gada septembrim.⁶ Bez tam A.Valdmanis bija zvērinātu advokātu palīgu skaitā

¹ Es viņu pazīstu: Latviešu biogrāfiskā vārdnīca/ Red. Ž.Unāms.- Rīga: Biogrāfiskā arhīva apgāds, b.d.- 510.lpp.

² Turpat.

³ LVA, 2067.f., 1.apr., 1.l., 8.lp.

⁴ Turpat.

⁵ Es viņu pazīstu: Latviešu biogrāfiskā vārdnīca/ Red. Ž.Unāms.- Rīga: Biogrāfiskā arhīva apgāds, b.d.- 510.lpp.

⁶ Turpat.

2

no 1935.gada 22.maija līdz 1937.gada 13.oktobrim un zvērinātu advokātu skaitā no 1937.gada 13.oktobra līdz 1938.gada 16.jūnijam un 1939.gada 20.decembra līdz 1940.gada 1.augustam.⁷

A.Valdmanis aktīvi darbojās saimniecisko likumu izstrādāšanā un nacionālo saimniecisko uzņēmumu dibināšanā. Viņš paspēja būt gan par a/s "Vairogs" un "Aldaris" dibinātāju un padomes priekšsēdētāju, gan a/s "Ogle" un "Drošība" dibinātāju un valdes priekšsēdētāju. Jaunā censonā darbs Latvijas Republikas labā tika pienācīgi novērtēts, piešķirot viņam Triju zvaigžņu ordeni un Atzinības krusta pirmo šķiru.⁸ A.Valdmani novērtēja arī ārzemēs, un viņš tika apbalvots ar vairākiem ārzemju ordeņiem.⁹

Sākoties padomju okupācijai Latvijā, A.Valdmanis darbu Valsts elektrības uzņēmumā "Ķegums" bija spiests nomainīt pret kameru Rīgas Centrālcietumā, no kurienes, pierādījumu trūkuma dēļ, viņu ar bijušo darbabiedru galvojumu un pret parakstu par dzīves vietas nemainīšanu atbrīvoja 1940.gada 2.oktobrī.¹⁰ Pēc ilgiem darba meklējumiem A.Valdmanis tika pieņemts darbā Zīda un trikotāžas trestā par plāna daļas vadītāju.¹¹ Tomēr tur A.Valdmanis nostrādāja tikai mēnesi. Pēc tresta darbinieku ārkārtējās sapulces, tās vadītājs uzrakstīja ziņojumu par A.Valdmaņa uzstāšanos, un A.Valdmani arestēja vēlreiz. Šoreiz viņu atlaida mājās. No turpmākām pratināšanām izdevās izbēgt ar ārstu palīdzību. Kādu laiku A.Valdmanis pavadīja II pilsētas slimnīcā (Universitātes klīnikā),¹² vēlāk viņam tika izgādāta iespēja uzturēties Cēsu tuberkulozes sanatorijā ar diagnozi "tuberkuloze".¹³ Pēc pāris dienām sākās karš, un A.Valdmanis atgriezās Rīgā, kur 1941.gada 2.septembrī tika iecelts par Senāta virsprokuroru, lai vēl pēc pāris mēnešiem kļūtu par Tieslietu ģenerāldirektoru, šajā amatā atrodoties līdz 1943.gada 16.aprīlim.¹⁴ Pēc tam A.Valdmaņa ceļš veda uz Berlīni, jo viņš atsacījās mobilizēties vācu armijā. Alfreda Skrodeļa, Teoloģijas liceja dekāna, Latvijas ev. lut. baznīcas arhibīskapijas pārstāvja Kanādā uzrakstītajā un apliecinātajā A.Valdmaņa curriculum vitae lasāms fakts, ka A.Valdmanis strādājis fabrikā par cementa industrijas plānotāju.¹⁵ Pēc kara A.Valdmanis aktīvi iesaistījās latviešu trimdinieku aktivitātēs,

⁷ LVA, 2067.f., 1.apr., 1.l., 9.lp.

⁸ Turpat.

⁹ Turpat, 1.- 5.lp.

¹⁰ Zemgals B. Dienas baltās nebaltās: Stāsts par Alfrēda Valdmaņa darbu tautai un tēvzemei.- Rīga: Tautas kopa :Brīvība, 1998.- 47.lpp.

¹¹ LVA, 2067.f., 1.apr., 15.l., 1.lp.

¹² Zemgals B. Dienas baltās nebaltās: Stāsts par Alfrēda Valdmaņa darbu tautai un tēvzemei.- Rīga: Tautas kopa :Brīvība, 1998.- 49.lpp.

¹³ Turpat.- 51.lpp.

¹⁴ LVA, 2067.f., 1.apr., 1.l., 8.lp.

¹⁵ Turpat, 29.lp.

piedaloties vienotu trimdas latviešu organizāciju: Latviešu Centrālās padomes (LCP) un Latviešu Centrālās komitejas (LCK) veidošanā. Paralēli darbībai šajās organizācijās A.Valdmanis 1946.- 1947.gadā ieņēma padomnieka vietu ASV Augstākajā armijas štābā Eiropā ekonomikas un bēgļu problēmu jautājumos. Darbošanos šajos amatos atviegloja A.Valdmaņa svešvalodu zināšanas: perfekta angļu, vācu, krievu un valoda, darbam pietiekošas zināšanas franču un latīņu valodās.¹⁶

Pēc aiziešanas no amatiem LCP un LCK 1947.gadā A.Valdmanis pārcēlās uz darbu Ženēvā (Šveice), Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskās Bēgļu organizācijas (IRO) galvenajā štābā. 1948.gadā pēc Lēdijas Deivisas fonda ielūguma A.Valdmanis pārcēlās uz Kanādu, kur dzīvoja Otavā un strādāja par ekonomikas profesoru Kārļtonas koledžā un valdības padomnieku dabas resursu un tirdzniecības jautājumos.¹⁷

1953.gada sākumā A.Valdmanis atkāpās no amata un kļuva par Nūfaundlendas Ekonomiskās attīstības & Nūfaundlendas un Labradoras (attīstības) korporācijas ģenerāldirektoru. Šajā darbā A.Valdmanis bija līdz 1954.gada sākumam.¹⁸ Pēc tam viņu apcietināja ar apsūdzību kukuļņemšanā. Neskaidrs ir cietumā pavadītā laika ilgums. Alfreda Skrodeļa uzrakstītajā A.Valdmaņa curriculum vitae norādīts, ka darbs Nūfaundlendas Ekonomiskās attīstības & Nūfaundlendas un Labradoras (attīstības) korporācijā turpināts līdz 1956.gadam, bet apcietinājuma beigu termiņš nav norādīts. Norādīts tikai, ka A.Valdmanis "saņēmis nacionālus un starptautiskus apbalvojumus par saviem atklājumiem, ekonomikas plānošanu un industrializāciju, tāpat arī pārdzīvojis dažādus (pārsvarā politiskus) uzbrukumus".¹⁹ No 1957.gada A.Valdmanis bija Broka Tērauda Korporācijas Monreālā galvenais menedžeris, bet no 1958.gada viņš pieņēma CARA Attīstības korporācijas Monreālā priekšlikumu un kļuva par tās priekšsēdētāju un galveno menedžeri.²⁰ 1963.gadā A.Valdmanis palīdzēja apvienot divas lielas Kvebekas kartona kastu ražotnes. Korporācijas nosaukums bija Cartonage du Quebec, un līdz 1967.gadam A.Valdmanis bija kompānijas priekšsēdētājs un prezidents. Pēc tam no 1967. līdz 1969.gadam A.Valdmanis ieņēma stratēģiskās plānošanas un izlases projektu vadītāja amatu Maninga kompāniju apvienībā (The Manning Group of Companies, Kalgari, Albertas province), kas darbojās ar naftas ieguves, raktuvju, būvuzņēmējdarbības u.c. sfērās. No 1969.gada A.Valdmanis strādāja

¹⁶ LVA, 2067.f., 1.apr., 1.l., 2.lp.

¹⁷ Turpat, 29.lp.

¹⁸ LVA, 2067.f., 1.apr., 11.l.

¹⁹ Turpat, 1.l., 29.lp.

²⁰ Turpat.

4

firmā "Partner, Nash and Associates" (Edmontona, Alberta) par biznesa konsultantu. Kā līdzīpašnieks A.Valdmanis veidoja plaša profila (finanses, apdrošināšana, menedžments, vērtēšana, projektu rentabilitātes analīzes un uzlabošana u.c.) konsultācijas firmu.²¹

A.Valdmanis vēl daudz gribēja izdarīt, taču nepaspēja. 1970.gada 10.augustā autokatastrofas rezultātā A.Valdmanis mira.

II

1997.gada 21.novembrī Latvijas Valsts arhīvā tika nodoti glabāšanā sabiedriskā darbinieka Alfrēda Valdmaņa dokumenti par 1940.- 1955.gadu (4kg; akts Nr. 127). 1998.gada janvārī un februārī tika veikta dokumentu aprakstīšana: vērtības ekspertīze, lietu formēšana un sastādīts izveidoto lietu apraksts. Darba rezultātā tika izveidots pastāvīgi glabājamo lietu apraksts Nr.1 ar 29 lietām un īslaicīgi glabājamo lietu apraksts Nr.2 ar 1 lietu, kurā atrodas pastāvīgi glabājamo lietu apraksta dokumentu kopijas, otrie un trešie eksemplāri. Par īslaicīgi glabājamo lietu apraksta veidošanu tika panākta mutiska vienošanās ar A.Valdmaņa dēlu- G.Valdmani. Latvijas Valsts arhīva Nevalstisko organizāciju un privātuzņēmumu daļas bibliotēkā pieņemta grāmata par A.Valdmani.²² Lietas aprakstā sakārtotas šādā secībā:

A.Valdmaņa dokumenti,

dokumenti par A.Valdmani,

G.Valdmaņa dokumenti par A.Valdmani,

pievienotais materiāls. Tā kā fondā pagaidām ir tikai 30 lietas, sakārtošanas shēma aprakstā nav norādīta. Albumi ar avīžu izgriezumiem par A.Valdmaņa darbību atstāti tādā kārtībā, kādā tie tika nodoti. Mutiska vienošanās nosaka, ka fondam bija jāpievieno A.Valdmaņa arhīvā esošie cita satura dokumenti, piemēram, latviešu organizāciju Vācijā vai latviešu fizisko personu dokumenti.

Lietas aprakstā sakārtotas pēc nomināli hronoloģiskā principa. Aprakstam sastādīta vēsturiskā izziņa.

Vēsturisko izziņu sastādīja

Nevalstisko organizāciju un privātuzņēmumu dokumentu daļas vecākais referents:

D.Āzens

²¹ LVA, 2067.f., 1.apr., 15.l., 2.lp.

²² Zemgals B. Dienas baltās nebartās: Stāsts par Alfrēda Valdmaņa darbu tautai un tēvzemei.- Rīga: Tautas kopa :Brīvība, 1998.- 204 lpp.

Šinī lietā 4 (četras)

_____ numurētas lapas

1998. g. «6» maijā

LVA arhivists K. Silina